

nobiscū replentes. De correctōe autē quādam
etiā taliū multomin⁹ est despandū. si apd ap
tissimos aduersarios pdestinati amici latitāt
adhuc ignozati etiā sibi. Perplexe q̄ppe sūt
iste due ciuitates in h̄ seculo. nuicēq; pmix-
te donec vltimo iudicio dirimant. De quarū
exortuet p̄cursu. et debitis finib⁹ quod dicē
dum arbitroz. quātū diuinitus adiuuatoz ex
pediam ppter gloriā ciuitatis dei. que aliēis
econtrario comparatis clari⁹ eminebit

Ca. xxxvj.
Sed adhuc q̄dā mibi dicēda sūt adū
sum eos qui romane reipublice cla-
des in religionē nostrā referūt. qz dijs suis sa-
crificare p̄bitent. **C**omemorāda sunt em̄ q̄ z
quanta occurrere potuerint. vel satis eē vite
buntur mala. que illa ciuitas p̄tulit. vel ad ei
us impiū p̄uicē primētes ante q̄ eoz sa-
crificia p̄bita fuissent. q̄ omnia p̄cudubio
nobis tribuerēt si iam ul̄ illis clareret n̄ra res-
ligio. vel ita eos a sacris sacrilegijs p̄hiberz
Deinde monstrandū est. quos eoz mores et
quā ob causam deus ver⁹ ad augendū impe-
rium adiuuare dignat⁹ est. in e⁹ p̄tate sūt re-
gna omnia. quāq; nihil eos adiuuarint h̄ij q̄s
deos putāt. sed poti⁹ quātū decipiēdo et fal-
lendo nocuerint. **P**ostremo aduersus eos di-
cetur qui manifestissimis documentis s̄ utati
atq; iudici conantē asserere nō ppter vite p̄e-
sentis vtilitatē. sed ppter eā que post mortē
futura est colēdos deos. **Q**ue nisi fallor q̄s iō
multo erit operosior et subtilior disputatōe
dignior v̄t et oīa p̄hos in ea differat nō q̄s
liber sed qui apud illos excellētissima gl̄ia cla-
ri sunt. et nobiscū multa sentiūt. et de aie im-
mortalitate. et q̄ de⁹ verus mūdū odiderit.
et de p̄uidētia qua vniuersū quod odidit re-
git. **S**ed qm̄ et ipsi in illis que oīa nos senti-
unt refellendi sunt. deesse huic officio nō de-
bemus. ut refutatis impijs oīa traditōib⁹ p̄
v̄ribus quas deus imparciēt asseram⁹. ciuita-
tem dei ver⁹ q̄ pietatē et dei cultū i quo vna
veraciter sempiterna beatitudo p̄mittit. hic
itaq; modus sit hui⁹ volumis ut d̄miceps di-
sp̄sita ab alio sumam⁹ exordio

Explicit liber primus.
Incipiūt capta libri secūdi

Demodo qui necessitati disputatōis adhi-
tendus est i.
De his q̄ p̄mo voluē expedita sūt ij.
De assumēda h̄istoria qua ostēdit q̄ mala ac-
ciderint romanis cum deos colerent anteq̄
religio xp̄iana obresceret in
Qd cultores deorum nulla nunq̄m a dijs suis

p̄cepta p̄bitatis acceperint et in sacris eoz
turpia queq; celebrauerint nij.
De obscenatibus quibus mater deoz a cul-
toribus suis honorabatur v.
Deos paganorū nunq̄ bene viuendi sanxis-
se doctrinam vj.
Inutilia eē iuēta philosophica sine auctē di-
uma vbi queq; ad vicia p̄nū magis mouz q̄
dij fecerint q̄ q̄ hoies disputauerint vij.
De ludis scenicis in quibus dij nō offenduntur
edictōe suaz turpitudinū s̄ placant viij.
Quid romani veteres de cohibēda poetica
licentia senserint quā greci deozum securi iu-
diciū liberam esse voluerunt ix.
Qua nocendi arte demones velint. vel falsa
de se crimina vel vera narrari x.
De scenicis apud grecos in reipublice ammi-
nistatōe receptis. eo q̄ placatores deoz in-
iuste ab hoibus spernerentur xi.
Quod romani auferēdo libertatem poetis i
homibus quā dederunt in deos. melius de se
se q̄s de dijs suis senserunt xij.
Deuisse intelligere romanos q̄ dij eoz qui
se turpibus ludis coli exp̄tebant indigni ef-
sent honore d̄ino xij.
Meliorē fuisse platōnē q̄ poetis locū in bene-
morata v̄be nō deberit q̄s hos deos q̄ se lu-
dis scenicis voluerint honorari xij.
Qd romani quosdā sibi deos nō rōes abula-
tione instituerint xv.
Qd si dijs vlla eēt cura iusticie ab eis romani
accipere debuerint p̄cepta viuēdi poti⁹ q̄s le-
ges ab alijs hoibus mutuari xvj.
De rapu sabinaz alijsq; iniq̄tatib⁹ q̄ in ciui-
tate romana et laudatis viguē t̄pib⁹ xvij.
Que de morib⁹ aut metu op̄ssis aut securitea-
te resolutis salustij p̄bit h̄istoria xvij.
De corruptōe romane reipublice p̄uicē cul-
tum deoz xps auferret xix.
Qua velint felicitate gaudere et quib⁹ mo-
ribus viuere qui tempa xp̄iane religionis in-
cufant xx.
Que sententia fuerit ciceronis de romana re-
publica xxj.
Qd dijs romanorū nulla vnq̄ cura fuerit. ne
malis morib⁹ reipublica deperderet xxij.
Varietates rez t̄paliū nō ex fauore aut im-
pugnātōne demonum. sed ex veri dei p̄tere
iudicio xxij.
De fillanis actib⁹ quoz se demōes oīderūt
adiutores xxij.
Quātum maligni spūs ad flagicia incitāt ho-
mines cū omitteris scelerib⁹ q̄s dinā exēpli
sui auctem interponūt xxv.
De secretis demonū monitis q̄ p̄tinebāt ad
bonos mores cu⁹ palā in sacris eozum omnis

nequicia disceret xxvj
 Quanta euerfione publice discipline romani
 dijs suis placadis sacrauerint obscena ludo-
 rum xxvij
 De xpiane religionis salubritate xxviii
 De abiciendo cultu deoz cobortatō ad rol-
 manos xxix

Expliciūt capitula libri secūdi
 Incipit liber secūdus Ca. i.

Rationi pspicue veri-
 tatis infirm⁹ humane
 osuetudis sensus n̄ au-
 deret obfistere. sed do-
 ctine salubri sāguore
 suū tanq̄ medicie sub-
 deret. donec dīno ad iu-
 torio fide pietatis impetrāte sanaret. nō ml-
 to sermone op⁹ eēt ad oumēdū quēlibet va-
 ne opimatōnis errore. hijs q̄ recte sentiūt. et
 sensa vrbis sufficiētib⁹ explicāt. Nūc hō q̄
 tum ille est maior et deterior in spientū mor-
 bus aīoz. quo irrationabiles mot⁹ suos etiā
 post rōem plene reddidit. q̄nta homi ab hoīe
 debet. siue nimia cecitate qua nec apta cernū-
 tur. siue obstinatissima puicacia qua et ea q̄
 cernunt nō ferunt. eāq̄ tanq̄ ipam rōem ve-
 ritatēq̄ defēdūt. sic necessitas copios⁹ dicē-
 di plerūq̄ res claras. velut eas nō expectan-
 tibus intueudas s; quodāmō tāgendas pal-
 pantib⁹ et omiūtib⁹ afferam⁹. Et tū quis dī-
 sceptādi finis erit et loq̄ndi mod⁹. si rīdēdū
 esse rīdentib⁹ semp existimem⁹. Nā q̄ vel nō
 pūt intelligere qd̄ dicit. vel tā duri sūt adū-
 sitate mētis. vt etiā si intellexerint non obedi-
 diāt. rīdēt vt scriptus est. aut loquunt iniqui-
 tem atq̄ infatigabiliē vani sūt. quoz dicta
 otraria fit oties velim⁹ refellere quoties ob-
 mixta frōte statuerint nō cogitare qd̄ dicam
 dum quoquomō nr̄is disputatōnib⁹ otradi-
 cant q̄ sit infinitū et erūnosū et infructuosū
 vides. Quāobrem nec teipm̄ mi fili marcelli-
 ne nec alios q̄bus hīc laboz noster in xpī cari-
 tate vtilit ac liberalit̄ seruit. tales meoz sc̄p-
 toz velim iudices que rīfionē semp defidēt
 cum hijs qui legunt audierint aliq̄d otradi-
 cī ne sīāt similes eaz mulierculaz q̄s omemo-
 rat apostolus. sp̄ discētes ad veritatis scīē-
 tiam nunq̄ pueniētes. Ca. ij.

Sppiori itaq̄ libro cū de ciuitate dei
 dicere instituissem. vnde hoc vniū-
 sum opus illo adiuuāte in man⁹ sum-
 ptum est. occurrit michi rīdendū esse p̄mi-
 tus eis qui hec bella q̄bus mūdus iste oterit.
 maximeq̄ romane vrbis recētē a barbaris

vasta tōemq̄ xpiane religioni tribuūt. q̄ pro-
 hibentur nephādis sacrificijs seruire demo-
 nibus. cum poti⁹ hoc deberent tribuere xpō
 q̄ ppter eius nomē oīra institutū morēq̄ bel-
 lozum eis quo ofugerent religiosa et amplif-
 sima loca barbari libera p̄buerūt atq̄ in mul-
 tis famulatū debitū xpō non solū verum sed
 etiam timore ofidētū sic honorauerūt vt quod
 in eos belli iure fieri licuisset illicetū sibi esse iu-
 dicarent. Inde incidit questio cur hec diuī-
 na bñficia et ad impios ingratosq̄ puenerit
 et cur illa itidem dura que hostilit̄ facta sunt
 pios cum impijs parit̄ affligerūt. Quā questi-
 onem p̄ multa diffusam. in oībus quotidia-
 nis vel dei munerib⁹ vel hoīm cladibus. quo-
 rum vtrāq̄ bene et male viuētib⁹ pmixte at-
 q̄ indiscere dum sepe accidūt solēt multos
 mouere. vt suscepti opis necessitate dissolue-
 rem aliquātum immorat⁹ sum maxime ad cō-
 solandas sanctas femias et pie castas. i q̄b⁹
 ab hoste aliquid p̄petratū est. quod intulit
 vere cū die dolore. et si non abstulit pudicitie
 firmitatē ne peniteat cas vite. quas nō est
 vnde possit penitere nequicie. Deinde pauca
 dixi in eos qui xpianos aduersis illis reb⁹ af-
 fectos. et p̄cipue pudore humiliatāz femia-
 rum quāuis castarum atq̄ sanctāz. p̄terui-
 tate impudētissima exagitāt. cum sine neq̄ssi-
 mi et irreuerētissimi. longe ab eis p̄p̄s roma-
 nis degeneres. quoz p̄clarā multa laudant̄
 et literāz memoriā celebrant. imo illoz glo-
 rie vehementē aduersi. Romā quippe partāz
 veterū auctāq̄ laborib⁹. fediozem statem fe-
 cerāt q̄z ructem quādo quidē in ruinā eius la-
 pides et ligna. in istoꝝ autē vita omia n̄ mu-
 rozum s; morū munimēta atq̄ ornāmēta ce-
 ciderūt cum funestiorib⁹ eozū cor da cupidi-
 tatib⁹ quasi ignibus. tecta illius vrbis arde-
 rent. Quib⁹ dictis. p̄mū terminauī lib̄ū. De
 inceptis atq̄ dicere institui que mala ciuitas
 illa p̄pessa sit ab origine sua siue apud seip̄az
 siue in puincijs sibi etiā subditis. que oīa xpī-
 ane religioni tribuerēt. si iam tūc euāgelica
 doctrina aduersus falsos et fallaces eozū de-
 os testificatione libertima personaret.

Ca. iij.
Memento autē me ista omemorantē ad
 huc oīra impitos agere. ex quozum
 impitia illud q̄ ortum est vulgare puerbiū
 pluuia desit causa xpiani. Sunt naq̄z qui eo-
 rum studijs liberalib⁹ instituti amat̄ historiaz
 qui facillime ista nouerūt. sed vt nobis ieru-
 ditozū turbas infestissimas reddant se nosse
 dissimulat atq̄ hoc apud vulg⁹ ofirmare ni-
 tuntur. clades quib⁹ p̄ certa interualla loco-
 rum et tpm̄ gen⁹ humanū oportet affligi cā

accidere nomis xpiani. qd opra deos suos in-
geniū fama et pclarissima celebritate p cunc-
ta diffundit. Recolat ergo nobiscū anteqm
xps venisset in carne. anteqs ei nomē eaz cui
frustra inuidēt gloriā ppls innotesceret qbz
calamitatibus res romane multiplex variqz
otrite sunt. et in hijs defēdāt si pnt deos suos
si ppterea colunt ne ista mala patiantur cultores
res eoz. quoz si qd nunc passi fuerint nobis
imputāda eēt ostendūt. Cur em̄ qd dicitur sum-
pmisserūt accidere cultoribz suis. anteqs eos
declaratum xpi nomē offenderet eozqz sa-
crificia pphiberet

Cap. v. **D**imo ipos mores ne pessimos habe-
rent. quare di eoz curare noluerūt.
Deus em̄ verus eos a quibz nō colit
merito ne glexit. **D**ij autē isti a quoz cultu se
pphiberi hoies ingrati simi oquerunt cultores
suos ad bene viuendū qre nullis legibz adiu-
uerunt. **P**riqz dignum erat. vt quō isti illoz
sacra. ita illi istoz facta curarēt. **S**ed rīdēt
q voluntate ppa qsqz malus est. **N**uis hoc ne
gauerit. **V**erumtāmē pīnebat ad osultores
deos vite bone pcepta nō occultare populis
cultoribz suis. sed clara p dīcat. de p̄bere. **P**er-
vates etiā ouenire atqz arguere peccātes pa-
lam in mari. penas male agētibus. p̄mia recte
viuētibz polliceri. **Q**uid vnqz tale deoz illo-
rum templis p̄mpta et em̄mēti voce decēpu-
it. **V**eniebamz nos etiā aliqñ adolecētē ad
spectacula ludibriaqz sacri legioz. spectaba-
mus arrepicios audiebamz simphomiacos
ludis turpissimis. qui dijs deabusqz exhibebā-
tur oblectabanē celesti virgini 7 berecynthie
deoz matri oim. **A**nte e9 lecticā die solemnī
lauatōnis ei9 talia p publicū cāritabantur a
nequissimis scenicis. qualia nō dico m̄rēm de-
ozum sed m̄rēm qualiūcūqz senatorū vel quo-
rumlibet honestoz virozū immo vero qua-
sā nec matrē scenicoz. deceret audire. **H**3 em̄z
quiddā erga peres humana verecūdia. qz
nec ipsa ne quicia possit auferre. **I**ā p̄inde
turpitudine obscenoz dīctorū atqz factoz
scenicis ipsos domi sue p ludēdi causa corāz
matribz suis agere pderet. qz p publicum
agebat corā deoz. matrē spectāte et audien-
te vtriusqz sexus frequētissima multitudīne.
Que si illecta curiositate adesse potuit circū-
fusa. saltem offēsa castitate debuit abire con-
fusa. **Q**ue sūt sacrilegia. si illa erāt sacra aut
que in quimatio si illa lauatio. **E**t hec fercula
appellabant. quasi celebraret ouiuū. quo ve-
lut suis epulis immūda demonia pascerent.
Quis em̄ non sentiat cuiusmodi spūs talibus
obscenitatibz delectent. nisi vel nesciēs vtz
sint oino vlli immūdi spūs deozū noie decipi-

entes vete alē agens vitā in qua istos potius
qz dū verū et optet ppicios et formidet ira-
tos

Cap. v. **N**equaqz istos qui flagitiosissime con-
suetudinis vicis oblectari magis qz
oblectari studēt. sed illū ipsū nascā
scipione qui vir optim9 a senatu electus ē. e9
manibz eiusdē de monis simulacrū susceptū
est in vrbēqz puectū habere de hac re iudicē
vellem diceret nobis vtrū matrē suā tam op-
time de republica vellet mereri. vt ei dīm hō
de cernerent sicut et grecos et romanos ali-
asqz gentes ostat quibusdā decreuisse morta-
libus. quozū erga se bificia magnipēderāt.
eos immortalis factos atqz in deozū numez
receptos esse crediderāt. **P**rofecto. lē tāta
felicitatē sue m̄ris si fieri possit optar3. **P**or-
ro si ab illo demde quereremz vtrū inter ciui-
dinos honores vellet illa turpia celebrari.
nonne se male clamaret. vt sua mater sine vl-
lo sensu mortua iaceret. qz ad hoc dea viuēt
vt illa libenter audiret. **A**bsit vt senator pos-
puli romani ea mēte p̄ditus qua theatrū edī-
ficari in vrbē foriū virozū pphibuit. sic vellet
colī matrē suā vt talibz dea sacris ppiciaret
qualibz matrona vrbis offenderet nec vl'o
mō crederet verecūdiā laudabilis femine ita
in otrariū diuinitate mutari vt honoribz eaz
talibz aduocarēt cultores sui. qualibz conui-
cijs in quēpiā iaculatis cū inter homies viuē-
ret nisi anres clauderet. seseqz subtrahēt eru-
tescerēt p illa et p̄m qui. et maritus 7 liberi
Proinde talis mater deū. qualē h̄re matres
puderet quēlibet etiā pessimū virū. romanos
occupatura mētes quehuit optimū virū non
quē monēdo et adiuuādo faceret. sed quē fal-
lendo deciperet. ei similis de qua scriptū ē mu-
lier aut virozū p̄ciosas aīas captat ut ille ma-
sine mdolis anim9 hoc velut dīno testimōio
sublimat9. et vere se optimū existimās. vraz
pietate religionēqz non q̄reret. sine qua om-
ne quāuis laudabile ingenū supbia vanescit
et decidit. **Q**uomō igit nisi m̄h̄dīose quererz
dea illa optimū virum. cum talia q̄rat in suis
sacris. qualia viri optimi abhorret suis adhi-
bere conuiijs

Cap. vi. **H**inc est quod de vita et moribz ciui-
tatu atqz populozū a qbus colebāt
illa numina nō curarūt. vt tā horē
bis et detestabilibz malis nō in agro et viti-
bus. nō in domo atqz pecunia nō demiqz in ip-
so corpore quod mēti subdit. sed in ipa mēte in
ipso rectore carnis aīo eos impleri ac pessimos
fieri sine vlla sua terribili pphibitōe p̄mittent.
Aut si pphibebāt hoc ostēdāt pot9 hoc p̄be-
tur. nec nob nescio qz susurros paucissimoz

auribus anhelatos et archana velut religi-
 omi tradita iactat. quibus vite pbitas castitas
 qd discat. sed demonstrent vel omemorent lo-
 ca talibus aliqui ouenticulis ofsecrata. non vbi
 ludi agerent obscenis vocibus et motibus hi-
 strionum. nec ubi fugalia celebrarent refusa
 omni licetia turpitudinū. et vere fugalia. s; s;
 pudoris et honestatis sed vbi populi audiret
 qd dii pcepim. de cohibēda auaricia. ambitō
 ne frangenda. luxuria ifrenēda. vbi discēt
 miseri quod discēdū phus increpat dicens.
Discite o miseri et causas cognoscite rerum
Quid sum? et quid nā victuri gignimur. oz-
 do quis datus aut mete. quā flexu mollis et
 vnde. quis mod? argētū quid phas optare
 quid asper vite nūmus h; patrie carnis. p
 pm quis quātū dargiri deceat quē te de esse
 iussit. et humana es in te qua pre locat? **D**i-
 catur in qbus locis hec docētū deozum sole-
 bant pcepta recitari. et a cultozib? eoz sole-
 pulis frequēt audiri. sicut nos ostēdim? ad
 hoc eccias institutas qua qua versus religio
 xpiana diffundit **Ca. vii.**

Iussit et hinc qua pre locat? et i

H forte nobis pboz scolas disputa-
 tōnesq; memorabūt. **P**rimo hec non
 romana sed greca sunt. **A**ut si apre-
 rea iam romana. qz et greca facta est roma-
 na pūicia. non deoz pcepta sunt. sed hoim
 inuenta qui vt cūq; conati sunt ingenijs acu-
 tissimis p diti ratiocinādo iuestigare. quid in
 rerum natura latitaret. quid in moib? appe-
 tendū esset atq; fugiendū. quid in ipsis ratio-
 cinandis regulis certa onexione traheretur
 aut quid nō esset ofsequēs vel etiā repugnaret
Et quidā eoz quedā magna quātū diuinit?
 adiuti sunt inuenerūt. quātū autē humanitus
 impediri sunt errauerūt. maxime cū eoz sup-
 bie iuste pūdēria diuina resisteret. vt viam
 pietatis ab humilitate in supna surgētē etiā
 istoz opatōe mōstraret. **V**n postea nob ēit
 in dei veti dñi volūtate disquirēdi ac disse-
 rendi locus. **V**erūtāmē si pbi aliqd inuenerūt
 quod agēdōne vite beateq; adipiscēde sa-
 tis esse possit. quātō iusti? talibus diuini hono-
 res decernerent. quātō meli? et honestius in
 platonis tēplo libro eius legerent. qm in tem-
 plis demonū galli absciderent. molse ofseca-
 rent. insani secarent et quicqd aliud. vel cru-
 dele vel turpe vel turpiē crudele vel crudeli-
 ter turpe. in sacris taliū deoz celebrari solet.
 quātō satius erat ad erudiēdā iusticia iuuen-
 tutem publice recitari leges deoz. qm lauda-
 ri inaniter leges atq; instituta maiorū. **D**ēs
 em cultozes taliū deoz mox vt eos libido p-
 pulerit. feruēt vt ait phus tincta veneno. ma-
 gis inuēt quicqd iupie fecerit qm quid do-

auerit plato vel cōsuerit cato. **H**inc apsthe-
 rentium flagiciosus adolescens spectat tabu-
 lam quandā pictā in pariete vbi merat pictu-
 ra hec iouē quo pacto diane misisse aiūt i gre-
 mium quōdā aureū ymbre. atq; ab hac tārā
 auctoritate adhibet patrociniū turpitudini
 sue. cum in ea se iactat imitari deū. **Q**uē deus
 inquit. **Q**ui templa celi summo sonitu deuit
Ego homūci o id non facere **E**go vero illud
 feci etiā libens **Ca. viij**

Etm nō tradunt ista sacris deoz
 sed fabulis poetaz. **N**olo dicere illa
 mistica qm ista theatra esse turpio-
 ra. **H**oc dico q negates ouincit historia. eol-
 dem illos ludos in qbus regnāt figmēta poe-
 tarum. non p impitū obsequiū sacris deoz
 suoz intulisse romanos. sed ipos deos vt si-
 bi selemniēderentur. et honori suo ofsecrāre-
 tur acerbe imperādo. et quodāmo exto. quē
 do fecisse. quod in pmo libro breui omemora-
 tione perstrinxi. **N**am ingrauescētē pestilē-
 tia ludi scenici auctoritate pōtificū rome pri-
 mitus instituti sunt. **Q**uis ig? iu agēda vita
 non ea sibi poti? sectāda arbitretur q aditā
 tur ludis auctoritate dīna institutis qm ea q
 scriptitātur legib? humano ofilio pmulgal-
 ris. **A**dulterū iouem si poete fallacitē pdides-
 runt. dii vtiq; casti. qz tm nephas p hūanos
 ludos ofictum est. nunqd negledus ir afci ac
 vindicare debuerūt. **E**t hec sunt scenicozum
 tolerabiliora ludoz. comedie scilz et trage-
 die hoc est fabule poetarū agēde in specta-
 culis multa rerū turpitudine. sed nulla saltez
 sicut alia multa verborū obscenitate opofite
 quas etiā inter studia que honesta ac litera-
 lia vocantur pueri legere et discere cogūtur
 a senibus. **Ca. ix.**

Quid autē hinc senserint romani vete-
 res. cicero testatur i libris quos de re
 publica scripsit. vbi scipio disputās
 ait. **N**unq; comedie. nisi ofuetudo vite pate-
 reretur. pbare sua theatris flagicia poruisset
Et greci qdem antiqores viciose sue opimo-
 nis quādā oueniētā seruauerūt apud qsfuit
 etiam lege ocessum vt qveller comediam. noia-
 tim de quo vellet diceret. **I**taq; sicut in eis
 libris loquitur african? quem illa nō attigit
 vel poti? quē nō vexauit cui pepcit. **E**sto po-
 pulares hoies improbos. in republica seditō-
 sos. cleonē cleofontē hiptolū lefit **P**atiamur
 inquit et si hmōi ciues a censorē meli? est qz
 a poeta notari. sed piclen cum iam sue ciuie a-
 ti maxima auctoritate plurimos annos domi-
 et belli phuisset violari verfib?. et eos agi in
 scena non plus decuit qz si plaut? inqt noster
 voluisset. aut neuus publico et gneo scipioni

aut cecilius marco cationi maledicē. Deide paulopost nostre inquit ostra duodecim tabule cum p paucas res capite sanxissent. in hijs hanc q3 sanctiendā putauerūt si quis occen-
 tauisset. siue crimē obidisset quod ifamiāz fa-
 ceret. flagiciū ue alteri p̄care. **J**udicijs em̄
 magistratuū disceptatōnib9 scimis p̄positā
 vitā non poetaz ingenijs habere d̄tem9 nec
 p̄brum audire. nisi ea lege vt r̄ndere liceat. r̄
 iudicio defendere. **N**ec ex ciceronis quarto
 de republica libro ad verbū excerpta arbi-
 tratus sum. nōnullis p̄ter faciliōrē intellēm
 vel p̄termisiss vel paululū omutatis. **M**ultuz
 em̄ ad rem p̄met q̄ moltoz explicare si pore-
 ro. **D**icit demde alia. et sic oclufit hūc locū ut
 ostēdat veterib9 displicuisse romanis. ul' lau-
 dari quicq3 in scena viuū hoīem. vel vitupari
 sed vt dixi hoc greci quāq̄ inuerecūdi9. r̄ am̄
 ouenienti9 licere voluerūt. cum videret dijs
 suis accepta et grata esse opprobria. non t̄m
 hoīm verū et ipoz deoz in scenicis fabul' fil-
 ue a poetis essent illa officia. siue flagicia eo-
 rum vera omemoraret̄ r̄ agerent̄ in theatris
 atq3 ab eoz cultozib9 vt inā solo risu ac n̄ eti-
 am imitatōe digna viderent̄. **N**imis em̄ sup-
 bū fuit fame parē p̄ncipū ciuitatis r̄ ciuim
 vbi sue et fame parci numina noluerūt. **N**az
 quod afferē p̄ defensione nō illa vera in deoz
 dici sed falsa atq3 officia idipm est scelesti9. si
 pietatē ofulas religionis. **S**i aut̄ maliciā de-
 monū cogites. quid asturi9 ad decipiēdū at-
 q3 callidi9. **C**um em̄ p̄brū facit in p̄ncipē pa-
 trie bonū atq3 vtilem nōne tāto est indigni9
 quāto a veritate remoti9. et a vitā illi9 alie-
 nus. **Q**ue igit̄ supplicia sufficiūt. cum deo sit
 ista tā nepharia tam insignis iniuria

Ca. x.
Ed maligni spūs quos isti deos pu-
 tant etiā flagicia que nō admiserunt
 de se dici volūt. dum tamē hūanas mētes huj9
 opinionib9 velut retib9 induāt et ad p̄desti-
 natum suppliciu secū trahāt. siue homies ista
 omiserint. quos deos habere gaudēt. q̄ hūa-
 nis errorib9 gaudēt p̄ quib9 etiā se colēdos
 mille nocēdi fallēdiq3 artib9 interponūt siue
 etiā nulloz hoīm illa crimina vera sint. q̄ tamē
 de numib9 fingi libent̄ accipiunt fa' lacissimi
 spūs. ut ad sce'esta ac turpia p̄petrandā. ve-
 lut ab ipso celo trāduci i terras. satis idonea
 videat̄ auctoritas. **C**um igit̄ greci taliū nu-
 minū seruos se eē sentirēt. mter tot r̄ tāta eo-
 rum theatrica opprobria p̄cendū sibi a poetis
 nullo mō putauerūt vel dijs suis etiā sic confi-
 mulari appetētes vel metuentes ne honestio-
 rem famā ipsi req̄rendo. et eis se hoc modo p̄-
 ferendo illos ad iracūdiā puocarēt. **A**d hāc

ouenientiam p̄met quod etiā scenicos aucto-
 res earū dē fabulaz. non puo ciuitatis hono-
 re dignos existimauerūt. **S**i q̄dē quod in eo
 q3 de republica libro omemorāt. et eschines
 atbenicēsis vir eloquētissim9 cum ad olefēs ē
 gedias acit̄ auisset rempublicā capessuit et
 aristodemū tragicū itē auct̄ orē maximis de
 rebus pacis ac belli legatū ad philippū athe-
 nienses sepe miserūt. **N**on em̄ osentaneū pu-
 tabatur cum easdē artes eosdemq3 scenicos
 ludos etiā dijs suis acceptos viderēt. illos p̄
 quos agerent̄ infamiū loco ac numero depu-
 tare

Ca. xi.
Hec greci turpē quidē. sed sane dijs
 suis oino ogruent̄. q̄ nec vitā ciuiuz
 lacerandā iniquis poetarū et histri-
 onū subtrahere auri sunt a q̄bus cernebat̄ de-
 orū vitam turpē q̄dem. sed sane dijs suis om-
 nino ogruent̄ qui nec vitā eis dē dijs ipf̄ w-
 lentibus et libentib9 carpi. et ipos hoīes per
 quos ista in theatris agebat̄ que numinibus
 quib9 subditi erāt gratia esse cognouerāt. si
 solū mime sp̄ntos in ciuitate verū eē maxi-
 me honorādos putarūt. **Q**uid em̄ cāe rep̄ire
 possent. cur sacerdotes honoraret̄. q̄ p̄ eos
 victimas dijs acceptabiles offerebant̄ et sce-
 nicos p̄brosos haberent. p̄ quos istam volup-
 tatem siue honorē dijs exhiberi petētib9. r̄ ni-
 si fieret irascētib9 eoz admonitōe didicerit̄
 cum p̄sertim labeo quē huiuscemodi r̄ez pel-
 ritissimū p̄dicat̄ numina bona a numinib9 ma-
 lis ista etiā cultus diueritate distinguat. vt
 malos deos p̄piciari cedib9 et tristib9 suppli-
 catōnibus asserat. bonos aut̄ obsequijs letis
 atq3 iocūdis qualia sunt vt ipē ait. iudi. cōui-
 uia. lectistermia. **Q**uod totū quale sit. postea
 si deus iuuerit diligētius differem9. **N**ūc ad
 rem p̄ntem quod attinet si dijs oibus omnia
 tanq3 bonis p̄mixte tribuant̄. neq3 eē esse de-
 cet deos malos cuz poti9 isti q̄ immūdi sunt
 spūs omnes sint mali siue certa discretiōe sic
 labeoni visum est illis illa. istis ista distribuā-
 tur obsequia op̄etē r̄issime greci vtrorsq3 ho-
 nore ducunt r̄ sacerdotēs p̄ quos victimē mi-
 nistrant̄. et scenicos per quos ludi exhibent̄
 ne vel oib9 dijs suis si et ludi omnibus grati
 sunt vel quod est indigni9 hijs qui bonos pu-
 tant si ludi ab eis solis amant̄. facē ouincātuz
 iniuriam

Ca. xij.
Romani sicut sicut in illa de repub-
 lica disputatōe scipio glia p̄bris et
 iniurijs poetarū subiectā vitam fa-
 mamq3 h̄re noluerūt. capite etiā santientes
 tale carmē odere si quis auderet quod erga
 se quidē satis honeste ostiterūt. sed erga de-
 os suos supbe et irreligiōse. quos cū sciret̄ ū

solum patient sed etiam libere poetarum pbris
maledictisq; lacerari se potius qm illos huius
cemodi indignos iniurijs esse duxerit seq ab eis
etiam lege munerunt. illoz aut ista etiam sacra
solennitatibus miscuerunt. Et tunc adeo scipio
laudes hanc in poetis romanis licentia nega
tam esse ut cuiusq; opprobrium infligerent roma
norum. cum videas eos nulli deoz peccasse ve
strorum. Et tunc pluris tibi habenda visa est exi
stimatio curie vestre qm capitolij. imo rome
vnius qm celi totius ut lingua maledicam in
ciues tuos exercere poete etiam lege prohibere
tur. et in deos tuos securi tanta ouicia nullo se
natoze. nullo censoze. nullo pncipe. nullo pon
tificice prohibente iacularent. Indignu vix fu
it ut plautus. aut neuus publicus. et gneo sci
pioni. aut cecilius marco catoni malediceret.
et dignu fuit ut theteti vester flagitio io
uis optimi maximi. adolescens tu neq; iam con
citarat.

Ca. xiiij
Red responderet mihi fortasse si viue
ret quo nos ista impunita esse nolemus
que ipsi dii sacra esse voluerunt. cum lu
dos scenicos ubi talia celebrant dicitur acti
tantur et romanis moribus inuenerunt. et suis
honoribus dicari exhiberiq; iusserunt. Cur non
ergo hinc magis ipsi intellecti sunt non esse dii
veri. nec omnino digni. quibus diuos honores de
ferret illa res publica. Quos enim colimus mimes de
ceret homines. neq; opterent ludos expeterent.
agredos ouicij romanoz. quo queso dii co
lendi putati. quo non deest adis spiritus intellecti
qui cupiditate fallendi in suos honores sua
celebrari crimina poposcerunt. Et qm romani
quamuis iam superstitioe noxia pmerent ut illos
deos colerent quos videbant sibi voluisse sceni
cas turpitudines ossecrari. sue tamen dignitatis
memores ac pudoris. auctores talium fabula
rum nequaquam honorauerunt more grecoz. s; sicut
apud cicerone idem scipio loquitur. cum ar
tem ludicram scenamq; totam in pbro duceret ge
nus id hominum non modo honore ciuium reliquorum
carere. s; etiam tribu moueri notat de cetero
voluerunt. **P**roclara sane et romanis laudibus
annumeranda prudencia. sed velle se ipsa seque
re imitari. Ecce enim recte quisquis ciuium roma
noz esse scenicus elegisset. non solum ei nullus
ad honorem dabit locus. verum etiam ceteris no
ta tribu tenere quam mimes sinebat. Quia ci
uilitatis laudis audiu germaneq; romanum.
Sed rideatur mihi qua osentaneu rone homines
scenici ab omni honore pellunt. et ludi scenici
deoz honoribus admiscunt. Illas theatri
cas artes diu virtus romana non nouerat. que
si ad oblectamentu voluptatis humane qre
tur. vicio mox iri pereret humanoz. **D**ixit eas si

bi exhiberi petiuerunt. **Q**uod ergo ab his sce
nicus pro que colit deus. **E**t theatrique illi
pitudinis qua fronte notat auctoz si ad orat ex
actoz. **I**n hac otrouerha greci romaniq; co
certat. **G**reci putant recte se honozare homines
scenicos. cum colant ludoz scenicoz flagita
tores deos. romani vero homibus scenicis nec
plebeiam tribu. quanto minus se natozia curia de
honestare sinunt. **I**n hac disceptatone huiusce
modi ratiocinatio summa qstionis absoluit. p
ponunt greci. **S**i dii tales colendi sunt. pfecto
etiam tales homines honozandi sunt. **A**dsumunt
romani. **S**ed nullo modo tales homines honozandi
sunt. **C**oncludunt christiani. **N**ullo modo si dii tales
colendi sunt.

Ca. xvij
Quod de querimus ipsi poete talium fabu
larum oppositores qui duodecim tabu
larum lege prohibetur fama ledere ciui
um tam pbrorum in deos ouicia iaculantes cur
non ut scenici habeantur in honesti. **Q**ua rone re
ctum est ut poeticoz signetoz et ignomis
nifozoz deoz infametur actores. honoretur
auctoz. **A**n forte greco platoni potius pal
ma danda est. **Q**ui cum rone formaret qual esse
ciuitas debeat. tanq; aduersarios ciuitatis
poetas censuit ut be pelledos. **I**ste vero rone de
orum iniurias indigno tulit. et fuscari corru
piq; signetis aios ciuium noluit. **C**eter nunc
platonis humanitate a ciuib; decipiendis poe
tas ut be pellementem cum deoz dimitate honori
suo ludos scenicos expetente. ille ne tlia vel
scribere ne. et si non psuasit disputado tamen
suasit leuitati. lasciuieq; grecoz isti ut talia
etiam agerent iudicio extorsit grauitati et
modestie romanoz. **N**ec tamen hec agi volue
runt sed sibi deditari sibi sacrari. sibi solenni
exhiberi. **C**ui eadem honesti diuos honores
decerneret ciuitas. vtru platoni hec turpia
et nephanda phibere. an demonibus hac hominum
deceptioe gaudetibus. quibus ille vera psua
dere non potuit. **H**uc platone labe inter se
mideos memoradu putauit. sicut ercule. sicut
romulu. semideos aut heroibus atepone
sed vtriusq; inter numina collocat. **V**erum tamen
istum que appellat semideum. non heroibus tantu
sed dijs ipsis pferendum esse non dubito. **P**ropin
quam aut romanoz leges disputatibus pla
tonis quando ille cuncta poetica signeta odes
nat. isti aut poetis adimunt saltem in homines ma
ledicandi licentia. ille poetas ab vrbis ipsis ha
bitat. isti saltem auctozes poeticoz fabu
larum remouent a societate ciuitatis. et si co
tra deos ludoz scenicoz expetitores aliq; d
auderet vndiq; forte remouent. **S**ic quaquam
igil leges ad instituedos bonos aut corrigē
dos malos mores a dijs suis possent accipere

seu spare romani. quos legib⁹ suis vinctū ac
qz dūmēt. Illi em̄ honori suo deposcunt lu-
dos scenicos. isti ab honozib⁹ oib⁹ repellūt
hoies scenicos. Illi celebrari sibi iūtē figmē
tis poetis opprobria doz. isti ab opprobrijs
hoim deterrēt impudētā poetaz. Semide
us aut̄ ille plato et taliū deoz libidini rēstitit
et ab indole romanoz. qd p̄ficiēdū eēt osten-
dit. qui poetas eē ipos vel p̄ arbitrio mētē
tes. vel hoib⁹ miseris quasi deoz facta pelli-
ma imitāda p̄ponētes. oīno in ciuitate bene
instituta viuere noluit. Nos quib⁹ plato nez
nec deū. nec semideū p̄hibem⁹. nec vlli s̄cto
angelo summi dei nec veridico p̄phete. nec a
postolo alicui. nec cui libet xpi mātri. nec cui
q̄ xpiano homi opamus. cui rō nost̄ relente
tie deo p̄spante suo loco explicat. Sed eū
tū quādo quidē ip̄si volūt fuisse semideū. p̄e-
ferēdum esse censem⁹ si non romulo et herculi
quāuis istū nec frēm occidisse nec aliq̄d p̄pe-
trasse flagiciū q̄s quā historicoz vel poetaz
dixit aut finxit. certe vel p̄p̄o vel alicui ceno
cefalo postremo vel febri q̄ romani numia p̄-
tīm p̄grina receperunt. partim sua p̄p̄a sacra
uerunt. Nūo igit̄ tāta animi et morum mala
bonis p̄cepris et legib⁹ vel iminenti a p̄hibe-
rent vel inuita extirpāda curarēt dij tales qui
etiā semināda et agēda flagicia curauerunt
talia vel sua vel quasi sua facta p̄ theatricas
celebritates p̄p̄lis innotescē cupiētes vt tan-
q̄ auctoritate dīna sua sponte neq̄ssima libi-
do accēderet humana. frustra hoc exclamā-
te cicero. qui cum poetis ageret ad q̄s cū
accessit inquit clamor et approbatio p̄p̄i qua
si magni cuiusdā et sapiētis magtū. quas illi
obducūt tenebras. quos inuehūt met⁹. q̄s in
flamāt cupiditates.

Ca. xv.

Que aut̄ illic eligēdoz deoz etiā ip̄s
soz falsoz ratio ac nō poti⁹ adula-
tio est. qm̄ istū platōne quē semideuz
volūt tātis disputatiōib⁹ laborātē ne animi
malis que p̄cipue cauenda sūt mores corū.
perentur humani nulla sacra edicula dignū
putarūt. et romulū suū dijs multis p̄tulerūt.
quāuis et ip̄m semideū poti⁹ q̄ deū velut se-
cretior eozū doctrina amēdet. Nam etiā fla-
minē illi inuenerūt. quod sacerdotij gen⁹ a
deo in romanis sacris testate apice excelluit
vt tres solos flamines hēnt trib⁹ numinibus
institutos. d̄yalē ioui. marci alē marti. quiri-
nalem romulo. Nam beniuolētia ciuū velut
receptus in celū quiri⁹ est postea nomiatus
ac p̄ hoc et neptuno et plutoni fratrib⁹ iouis
et ip̄si saturno p̄ti eozum. iste romulus hono-
re plat⁹ est. vt p̄ magno sacerdotiū qd̄ io-
ui tribuerūt. hoc etiā buic tribuerēt. et marti

tanq̄m patri eius forsitan p̄pter ipsum

Ca. xvj.

Sicut dijs suis romani viuēdi leges
accipe potuissent nō aliquot ānos p̄
romā obitam. ab athenicis b⁹ mutua
rentur leges solonis. quas tñ non vt accepe-
runt. sed meliores et emēdatiores facere co-
nati sunt. quāuis etiā ligurgus lacemonijs
leges ex appolinis auctoritate se istuuisse cō-
finxerit. quod prudēter romani credere nolu-
erūt p̄pterea nō inde acceperūt. Numa pom-
pilius qui romulo successit in regnū quāsdā
leges. que q̄dem regēde ciuitati nequāq̄ suf-
ficerēt obdidisse fertur. q̄ eis multa etiā sacra
ostituit. non tñ p̄hibet easdē leges a numib⁹
accepisse. Mala igitur animi mala vite. mala
morū que ita magna sūt. vt hijs doctissimi vi-
ri eozum etiā sc̄aribus vrbib⁹ respublikas pe-
rire ofirmarēt. dij eoz ne suis cultozib⁹ acci-
derint mime curauerūt. imo vto vt augerēt
tur sicut supra disputatū est oī mō curauerūt

Ca. xvij.

Forte populo romano p̄pterea le-
ges nō sunt a numinibus osti tute. qz
sicut salusti⁹ ait. ius tonū qz apd̄ eos
non legib⁹ magis q̄ natura valebat. Ex hoc
iure ac bono credo raptas fabimas. Nūid em̄
iusti⁹ et meli⁹ q̄z filias alienas fraude specta-
culi inductas. non a parētib⁹ accipi. sed vi-
vt quisqz poterat auferri. Nam si iniq̄ fece-
rant fabimi negare postulatas. quāto fuit inī-
quius rape non datas. Iusti⁹ aut̄ belluz cum
ea gente geri potuit. que filias suas ad ma-
trimoniū dregionalib⁹ et ofinalib⁹ suis negal-
sent petitas q̄z cum ea que r̄petebat ablatas
Illud ergo poti⁹ ibi fieret vbi mars filiū su-
um pugnāte in iuaret. vt oiugozū negato-
rum armis vlciscerēt iniuriā. et quoquo modo
ad feminas quas voluerat pueniret. Aliquo
em̄ fortasse iure belli iniuste negatas iuste vi-
ctoz auferret. nullo autē iure pacis nō datas
rapuit. et iniustum bellū cum earū parētib⁹
iuste succensentib⁹ gessit. Hoc sane vtili⁹ fe-
liciusqz successit. Quod et si ad memoriā frau-
dis illi⁹ circēsum spectaculū māst. facinoris
tam in illa ciuitate et impio nō placuit exem-
plum. faciliusqz romani in hoc errauerūt. vt
p̄ illā iniquitatem deū sibi romulū ofecrarent
qz vt in femis rapiendis factū ei⁹ imitandū
lege vlla vel more pmitterent. Ex hoc iure ac
bono post expulsū cū liberis suis regem tar-
quiniū et filius lucreciā stupro violentē obp̄s-
ferat. iunius brut⁹ oful. lucii tarquiniū colla-
timū maritū eiusdem lucrecie collegā suum
tonū ac qz innocentēz viruz. p̄pter nomen et
p̄p̄riatatem tarquiniorum coegit mḡtatu fe-

abdicare. nec viuere in ciuitate permittit. Ad
 scelus fauente vel patiente populo fecit. a quo po-
 pulo consulatum idem collatum? sicut etiam ipse bru-
 tus accepit. Ex hoc iure ac bono marcus ca-
 milius filius regis vir egregius qui vbi getos
 grauissimos hostes populi romani per decennale
 bellum quo romanus exercitus toties male pu-
 gnando grauius afflicto est. iam ipsa roma de
 salute dubitante atque trepidante facillime su-
 perauit. eo magis vbi tam opulentiſſima cepit. in-
 uidia obtrectatoz virtutis sue et insolentia
 tribunoz plebis reus factus est. tamque ingra-
 tam sensit quam liberauerat ciuitatem. ut de sua
 danatone certissimus in auxilium sponte discede-
 ret. et decem milibus etis absens etiam danaretur.
 mox itez a gallis vnde patrie futurus migra-
 te. Multa commemorare iam piget. federa in iustitia
 quibus agitabat illa ciuitas. cum potentes ple-
 bem sibi subdere conarentur. plebsque illis subdi-
 reculareret. et vtriusque partis defensores magis
 studijs agerent amore vincendi quam equum et bo-
 num que cogitarent

Ca. xviii.

Itaque habeo modum et ipsum salustius
 teste potius adhibebo. Cui cum in lau-
 de romanorum dixisset. vni nobis iste ser-
 mo ortus est. ius bonumque apud eos non legimus
 magis quam natura valebat. predicans illud tempus
 quo expulsis regibus meredibilem ciuitas bre-
 uis etatis spacio plurimum creuit. id tamen in primo hi-
 storie sue libro atque ipso eius exordio fatetur
 etiam tunc cum ad consules a regibus esset translata
 respublica. post pauca interuallum iniurias emer-
 sisse validiorum. et ob eas discessionem plebis a
 patribus. aliasque in vrbis dissensiones fuisse. nam
 cum optimis moribus et maxima concordia popu-
 lum romanum inter se secundum et postremum bellum car-
 thaginense commemorasset egisse. causamque hanc
 boni non amore iusticie sed state carthagine me-
 tum pacis infide fuisse dixisset. vnde et nasci
 ille ad reprehendam nequiciam suadens istos mo-
 res optimos ut metu vicia cohiberentur car-
 thaginense nolebat euertere. otinuo subiecit idem
 salustius et ait. At discordia et auaricia atque
 ambitio et cetera sceleris rebus ori sunt mala
 post carthaginis excidium maxime aucta sunt
 ut intelligerem etiam antea et oriri solere et
 augeri. Vnde subnectens cur hoc dixerit. nam in
 iurie inquit validiorum. et ob eas discessio plebis
 a patribus. alieque dissensiones domi fuere. iam
 inde a principio neque amplius quam regibus exactis
 dum metus a tarquinio. et bellum graue cuius etru-
 ria positum est equo et modesto iure agitur
 Vides que admodum etiam illo breui tempore ve-
 regibus exactis id est electis aliquantu equo et
 modesto iure agerent. Metum dixit fuisse causam
 quam metuebant bellum. quod rex tarquinus igno-

atque vrbis pulsus etruscis sociatus. contra roma-
 nos gerebat. Attende itaque quod deinde contem-
 xat. dein inquit seruili impio pres plebs exercere
 de vira atque tergo regio more consulere agro
 pellere. et ceteris ex partibus soli impio agere
 quibus seuijs et maxime fenoris onere oppres-
 sa plebs cum assiduis bellis tribuere et militia
 simul toleraret. armata more sacrum atque aue-
 tinum insedit. Dumque tribunos plebis et alia
 sibi iura pauca discordiaz et certamis vtrius-
 que finis fuit secundum bellum punicum. Cernis ex quo
 tempore id est puo interuallo post reges exactos
 quales romani fuerit de quibus ait. ius bonum-
 que apud eos non legimus magis quam natura va-
 lebat. Porro si illa etiam talia repiunt. quibus
 pulcherrima atque optima fuisse predicat roma-
 na respublica. quod nam de sequeuti etate di-
 cendum aut cogitandum arbitramur. cum pau-
 latim mutata ut eiusdem historiis verbis vtrius-
 que pulcherrima atque optima pessima ac flagi-
 ciosissima facta est post carthaginis vias ut com-
 memorauit excidium. Que tempore ipse salustius
 que admodum breuiter recolat et describat in ei-
 us historia legi potest. quatenus malis moribus. que
 sceleris rebus exorta sunt versus ad bella ciuilia de-
 monstret esse puentum. Ex quo tempore ut ait malo-
 rum mores non paulatim ut antea sed torrens-
 tis modo precipitati adeo iuuentus luxu atque a-
 uaricia corrupta ut merito dicat genitos esse
 que neque ipsi habere possent res familiares ne-
 que alios pati. Dicit deinde plura salustius de
 filie vicijs ceteraque scelerate reipublice et alij
 scriptores in hoc sententiunt. quibus eloquio mul-
 tum impari. Cernis ut opinor. et quisquis ad-
 uerterit facillime perspiciet oluue moribus pessimo-
 rum quo illa ciuitas plapsa fuerit. ante nostri
 summi regis aduentum. Hec enim gesta sunt non
 solum antequam christus in carne panis docere cepisset.
 verum etiam antequam de virgine natus esset.
 Cum igitur tot et tanta mala tempore illoz vel tol-
 lerabiliora superius. vel post euerſam cartha-
 ginense intoleranda et horreda dijs suis imputa-
 re non audeant. opiniones humanis mentibus vnde
 talia vicia filiescerent astutia maligna inseren-
 tibus. cur mala pania christo imputant que doctrina
 saluterrima et falsos ac fallaces deos coli
 vetat et istas hominum noxias flagiciofasque cu-
 piditates diuina auctoritate detestans atque
 obdenans. his malis tatescunt ac labenti mundo
 vbi que familia sua sensim subtrahit. qua odatur
 eterna. et non plausu vanitatis sed iudicio veri-
 tatis gloriosissima ciuitate

Ca. xix.

Ecce romana respublica quod non ego
 plus dico. sed auctores eorum vnde hec
 mercede didicimus. tanto aude dixerit
 ante christi aduentum paulatim mutata ex pulcherrima

atq; optima pessima ac flagitiosissima facta est. Ecce ante xpi aduentu post deleta cartaginem maloz morez non paulatim vt antea sed torretis mo pcpitati adeo iuuent luxu atq; auaricia corrupta est. Legat nobis contra luxum et auariciaz pcepta deoz suozum populo romano data cui vtriaz tm casta et modesta reticeret. ac no ab illo etiaz pbrosa et ignominiosa depoceret. qbus p falsaz diuinitate pntiosam ociliarer autem. Legat nostra et p phas. et p sanctu euangelium. et apostolicos actus et eplas. tam multa cotra auaricia atq; luxuria vbiq; ppls ad b cogregatis. tam excelent q dine no tanq; ex phorum scertatomb? strepe. sed tanq; ex ozaculis et dei nubib? inonare. et tm luxu atq; auaricia seuisq; ac turpib? moib? ante aduentuz xpi rempublica pessima ac flagitiosissima factam non imputat dijs suis afflictioem vero eius quacuq; isto tpe supbie delicieq; eozuz per pesse fuerint religioni increpitar xpiane. Cuius pcepta de iustis pbisq; moib? si siml audiret atq; curaret reges terre. et oes populi. pncipes et omnes iudices terre. iuuenes et virgines. senes cu iuniorib?. et as omis ca pax et vterq; sexus. et quos baptista iohannes alloquit exactores ipsi atq; milites. et terras vite pntis ornaret sua felicitate respubli. ca. et vite eterne culme beatissime regnaturi ascenderet. Sed q; iste audit ille orone plu resq; vicis male bladietib? q vtili vireuuz asperitati sunt amiciores tolerare xpi famulib? iuben? huc sint reges. huc pncipes. huc iudices. huc milites. huc puinciales. huc diuites. huc paupes. huc liberi. huc serui vtriuslibz sexus etia pessima si ita necesse est. flagitiosissima mamq; rempublica. et in illa angeloq; quedam sanctissima atq; augustissima curia celestiq; rempublica. vbi dei volutas lex est. clarissimuz sibi locu etiam ista toleratia comparare

Ca. xx.
Uerū tales cultores et dilectores deorum istoz. quozū etiā imitatores in scelerib? et flagicijs se eē letant. nullo mō curant pessimā ac flagitiosissimā nō esse rempublicam. Tantū stet in qunt. tm floreat copijs referta victorijs glorioza. vel qd est felici? pace securā sit. Et qd ad nos. Immo id ad nos magis pmet si diuitias qsq; semp augeat. que quotidianis effusionibus superat. p qz sibi etiā infirmiores subdat qsq; potetior obsequant diuitib? paupes causa saturitatis atq; vt eoz patrocinijs qeta merita pfruatur diuites paupibus ad clietelas et ad misteriu sui fastus abutant ppli plaudat nō oultozibz vtilitatū suarū sed largitorib? voluptatum

Non dura iubeant. non phibeant impura reges non curēt qz bonis sed qz subditis egnet puincie regib? nō tanq; rectorib? moz. sed tanq; rerum dñatorib? et deliciarū suarū pvisoib? seruiāt. eosq; nō fincezif honozēt. s; nequē ac seruilē timeāt. qd aliene vite potius qz quid sue vite quisq; legib? noceat adū tatur. nullus ducat ad iudices. nisi qui aliene rei domui. saluti vel cuiq; inuito fuerit ipoztunus aut noxius. ceterz de suis vel cum suis vel cum qbuscūq; volētibus faciat qsq; qdlibet. abūdēt publica scorta. vel ppter omnes qbus frui placuerit. vel ppter eos maxime q habere puata non pnt. exruatur amplissime atq; ornatissime domus. opipara diuicia frequentē vbi cuiq; placuerit libuerit et potuerit die noctuq; iudat. bibat. vomat. diffluat saltat oēs vndiq; ocrepet. theatra ihone steticie vocib? atq; omni genere siue crudelissime siue turpissime voluptatis exestuent. ille sit public? inimic? cui hec felicitas displicet. Quisq; eā murare vel auferre temptauerit. eū libera multitudo auertat ab aurib? eūtat e sedib? auferat a viuētib? illi habeantur diu veri qui hāc adipiscēdā ppls pcurauerit ad eptāq; seruauerint colant vt voluerit. ludos exposcat quales voluerint. quos cū suis vel de suis possint habere cultozib? tm efficiant. vt tali felicitati. nihil ab hoste. nihil a peste. nihil ab vlla clade timeat. Quis hāc republi eam sanus nō dicā romano impio. sed domui sardanapalli opauerit. Qui quōdā rex ita fuisse voluptatib? debet. ut in sepulcro suo scribi fecerit ea sola se habē mortuū. que libido eius etiā cum viueret hauriedo consumperat. Quē reges isti se haberēt sibi in talib? indulgentem. nec in eis cuiq; vlla seueritate adūstantem. hūit libent? qz romani vetēs romulo templū et flamine osecrarēt. **Ca. xxj.**

Sed si otemmē qui romana rempublicam pessimā ac flagitiosissimā dixit. nec curat isti quāta moz pessimoz ac flagitioz labe ac dedecore impleat sed tantū mō vt ostitat et mane at. audiat eam nō vt salustius narrat pessimā ac flagitiosissimā factā. sed sicut cicero disputat iā tunc pils perisse. et nullā oino remāfisse rempublicam. Inducit em scipionē. eūipm qui cartbaginē extinxerat de republica disputare. qn pntē e batur. ea corruptōe quā describit salustius iamāq; pitura. Eo qpe tpe disputabat q iam vnus graccozū occisus fuit a quo scribit seditōes graues cepisse salusti. Naz mortif eius sit in eisde libris omemozatio. Cui autē scipio in sedi libri fine dixisset. vt in fidib? ac tibis atq; cantu ipo ac vocib? ocent? ē. qdā

te nōdus ex distinctis sonis quē immutatus ā
 discrepantē aures erudite ferre non possunt
 isq; ocentus ex dissimiliū vocū moderatione
 decoris tñ efficiēt et agruēs sic ex sumis et infi
 mis et medijs interiectis ordinibus vt sonis
 moderatōe ciuitatē osensu dissimillimoz cō
 cinere et que armonia a musicis d: in cāru eā
 esse in ciuitate decor: diā. artissimū atq; optim
 in omni republica vinculū incolumitatis eā
 q; sine iusticia nullo pacto esse posse. ac ide cū
 aliquāto latius et vberius differuisset. q̄tum p
 desset iusticia ciuitati q̄ntūcūq; obesset si af
 fuisset suscepit deinde pilus vn̄ eoz q̄ dispu
 tatōni aderāt. et poposcit vt hec ip̄a questō
 diligētius tractaret. ac de iusticia plura dis
 creterentur p̄pter illud qd iam vulgo ferebatur
 rempublicā regi sine iniuria nō posse. Hāc p
 inde questione discutiedā et enodandam eē
 assensus est scipio. triditq; nihil eē qd̄ adhuc
 de republica dictum putaret et quo possent
 longius p̄gredi. nisi esset osirnatū nō mō fal
 sum esse illud sine iniuria regi nō posse. s; hoc
 verissimū esse sine sūma iusticia rēpublicā ge
 ri non posse. Cui⁹ qōnis explicatio cū in die
 osēq̄ntē dilata esset. i terciō libzo magna cō
 flicta tōe res acta est. Suscepit em̄ pilus ipse
 disputatōem eoz qui sentiret sine iniusticia
 geri nō posse rēpublicā purgās p̄cipue ne b̄
 ip̄e sentire crederet. egitq; sedulo p̄ iniusti
 cia otra iusticiā. et hāc esse vtilē reipublice.
 illam vero inutile verisimilib⁹ rōib⁹ ei⁹ et ex
 plis velut conaret ondere. Tum letus rogā
 ribus oibus iusticiā defendere est aggressus
 Afferuitq; q̄ntū poruit nihil tam inimicū q̄
 iniusticiā ciuitati. nec oino nisi magna iusti
 cia geri aut stare posse rēpublicā. Quā quel
 stione quātū satis visus est p̄tractata. scipio
 ad intermissam reuertit. Recoliteq; suā atq;
 omendat breuē reipublice definitōnem. qua
 dixerat eam eē rem ppli. Populū aut nō oēs
 cetū multitudis sed cetū iuris osensu. et vti
 litatis coione sociatum esse determinat. Do
 cet deinde quāta sit in disputatōe definitōis
 vtilitas. atq; ex illis suis definitōibus colle
 git. tū esse rēpublicā id est rem ppli. cū bñ ac
 iuste gerit. siue ab vno rege siue a paucis op
 timatibus siue ab vniuerso pplō. Cū vero mi
 iustus est rex que tī rannū moze greco appel
 lauit. aut iniusti optimates. quozū osensū di
 xit esse factione aut iniustus ip̄e ppli cui nom̄
 vstitatū non repit. nisi vt etiā ip̄m tirannū vo
 caret. non iam viciosa sicut p̄die fuerat dis
 putatū. sed sicut rō ex illis definitōib⁹ onexa
 docuisset. oino nullam eē rempublicā. quō iā
 non esset res ppli cū tirann⁹ eam factōne cap
 pesseret. nec ip̄e ppli iam ppli eēt. si eēt miu

stus. qm̄ non esset multitudo iuris osensu. et
 vtilitatis coione sociata. sicut popul⁹ fuerat
 definitus. An ergo respublica romana talis
 erat qualē illā describit salustius. non iaz pel
 fima ac flagiciofissima sicut ipse ait. sed oino
 nulla erat s̄m istā rōem quā disputatio de re
 publica inter mag nos ei⁹ p̄ncipes tūc habis
 ta p̄parefecit. sicut etiā ip̄e tullius non scipio
 nec cuiusq; alteri⁹. sed suo sezmone loquēs in
 p̄ncipio q̄nti libri memorat enni⁹ poete ver
 sum quo dixerat. Morib⁹ antiq̄s res stat ro
 mana virisq;. Quem qd̄ ē ille versum inqt̄ vt
 breuitate vel veritate tanq̄m ex ozaculo mis
 hi quodā eē effatus vidit. Nam neq; viri nisi
 ita morata ciuitas fuisset neq; mores. nisi hij
 viri p̄fuissent. aut sūdare aut tādū tenere po
 tuissent tantā et tam iuste lateq; impantē rē
 publicā. Itaq; an nrām memoriā et mos ip̄e
 patrius p̄stātes viros adhibebat. et veterēz
 morē ac maioz instituta retinebāt excellen
 tes viri. Nostra vero etas cum rēpublicā sic
 picturā accepisset egregiā. sed euanescentes
 vetustate. non mō eam colorib⁹ hīs dē qbus
 fuerat renouare neglexit. sed ne id qd̄dem cu
 rauit. vt formā saltē eius et extrema tanq̄m
 lineamenta seruaret. Quid em̄ manēt ex anti
 quis morib⁹ qbus ille dixit rem stare roma
 nam. quos ita obliuioe obsoletos videm⁹ vt
 non mō non colant sed etiā ignorent. Nā de
 viris quid dicā. Mores em̄ ip̄i interierūt vi
 rozum penuria. et tanti mali non mō reddē
 da ratō nobis. sed tanq; reis capitis quodā
 mō dicēda causa est. Nostris em̄ vicijis nō ca
 su aliquo rēpublicā verbo retinem⁹. re ip̄a ve
 ro iam p̄dem amissim⁹. Nec cicero fatebatur
 longe qd̄dem post mortē africani quē i libris
 suis fecit de republica disputare. adhuc tamē
 ante aduentū xp̄i. Quē si diffamata et p̄uale
 scente religione xp̄iana sentirent atq; dice
 rentur. quis nō istoꝝ ea xp̄ianis imputanda
 esse cēseret. Quāobrem cur non curarunt dij
 eoz ne tūc p̄iret atq; amitteret illa republi
 ca. quā cicero longe anteq; xp̄s in carne ve
 nisset tam lugubritē deplorat amissam. Vide
 rint laudatores eius etiā illis antiq̄s viris et
 morib⁹ qualis fuerit. vtrū in ea viguerit ve
 ra iusticia an forte nec tunc fuerit viua mori
 bus sed picta colorib⁹. Quod et ip̄e cicero ne
 sciens. euz eam p̄ferret exp̄ssit. Sed alias si de
 us voluerit hoc videbim⁹. Enitā em̄ suo lo
 co vt ondam s̄m definitōnis ip̄si⁹ ciceronis
 quib⁹ qd̄ sit respublica et qd̄ sit populus loq̄n
 te scipione breuē posuit. adest itā et etiā ml
 tis siue ip̄si⁹ siue eoz quos loq̄ fecit in eadem
 disputatōe sententijs. nunq; illā fuisse rēpu
 blicā. q; nunq; in ea fuit vera iusticia. Scdm̄

probabiliores aut definitōes. p suo mō qndaz
republica fuit. et meli⁹ ab antiqozib⁹ roma
nis qz a posterioribus admistrata est. Vera
aut iusticia non est nisi in ea republica cuius
oditor rectorqz xp̄s est. si etiā ipam republi
cam placer diceret. qm̄ eam rem p̄fisse nega
re nō possum⁹. Si aut hoc nōm qd̄ alibi ali
terqz vulgatu est. ab vsu nostre locutiōis est
forte remoti⁹. in ea certe ciuitate est vera iu
sticia. de qua scriptura sancta dicit. **G**losa de
re dicitur sunt ciuitas dei

¶ Ca. xxij.

Ed qd̄ p̄met ad p̄ntem questione
qualibet laudabile dicitur istam fuisse
vlt̄ eē rempublicā. Scdm̄ eoz aucto
res doctissimos iam lōge ante aduētū xp̄i p̄f
sima ac flagiciofissima facta erat. imo vera n̄
la erat. atqz oīno pierat p̄ditissimis moribus
¶ **V**t ergo nō p̄iret. dij custodes eius. p̄lo cul
tori suo dare p̄cipue vite ac mox p̄cepta de
buerūt. a quo tot tēplis. tot sacerdotibus et
sacrificioz generib⁹. tā multiplicib⁹ varijs.
qz sacris. tot festis solēnitatib⁹. tot tātozūqz
ludoz celebratib⁹ colebant. vbi nihil dmo
nes nisi negociū suū egerūt. nō curātes quē
admodū illi viuēt imo etiā curātes vt etiā
p̄bite viuērēt. dum tñ honozū suo illa oīa me
tu subditi m̄strarēt. **A**ut si dederūt. p̄ferat
oīdatur legat. quas deoz leges illi ciuitati
datis otempserint gracci vt seditōnib⁹ cū
āa turbarēt. quas marius et cuma et carbo
vt in bella etiā p̄gredierēt ciuilia causis in
quissimis suscepta et crudelit̄ gesta crudeli
usqz limita. quas deniqz filla ip̄e. c⁹ vitam mo
res facta describere salustio alijsqz scriptoz
bus historie quis nō exhorreat. **A**uis illā rē
publicā non tūc p̄fisse fateat. **A**n forte p̄pter
huiusmodi ciuiliū mores virgilianam illaz
sentētiā sicut solēt p̄ defensionē suoꝝ deozum
opponere audebūt. discessere oēs aditis aris
qz relictis dij. quib⁹ impiū hoc steterat p̄mū.
¶ **S**i ita est. non habēt cur q̄ranē de religione
xp̄iana q̄ hac offēsi eos dij sui deseruerit qm̄
qd̄em maiores eoz iam p̄dē moribus suis ab
vzib⁹ altarib⁹ tam multos ac minutos deos
tanq̄ muscas abegerūt. **S**ed tñ hec numinū
turba vbi erat. cum lōge anteqz mores cor
rumperēt antiq̄. a gallis roma capta et incē
sa est. **A**n p̄ntes forte dormiebāt. **T**ūc em̄ to
ta vrb̄ in hostiūz ptate redacta. solus collis
capitolinus remāserat. **M**ui etiā ip̄e capetur
nisi saltē anseres dijz dormiētib⁹ vigilarent.
¶ **V**nde pene in sup̄stitionem egyptioꝝ bestias
auesqz colentiū roma deciderat cū anseri so
lemnīa celebrabat. **V**erū de hijs aduēticijs. et
corpis poriz qz aīe malis que vel ab hostib⁹
vel alia clade accidit nōdū interim dispus

to. nunc ago de late mox qbus p̄mū paula
tim decoloratis. deinde torretis mō p̄cipita
tis tanta q̄uis integris tectis memib⁹qz fa
cta ē ruina rei publice. vt magni auctores eo
rum eam tūc amissam nō dubitēt dicere. **R**e
cte aut abscesserāt vt amitterēt oēs aditis
arisqz relictis dij eoz. si de bona vita atqz iu
sticia ciuitas p̄cepta otempserat. **N**ūc vero
quales queso dij fuerūt si noluerūt cum p̄lo
cultore suo viuē. quē male viuētē nō docue
runt bene viuere

¶ Ca. xxij.

Vid qd̄ etiā vidēt eoz affuisse cupi
ditatib⁹ implēdis. et ostendunt non
p̄fuisse refrenādis. **Q**uid em̄. Mariū
nouū hoīem et ignobilē crudētissimū auctore
belloz ciuiliū atqz gestoz. vt septies consul
fieret adiuuerūt. atqz vt in septimo suo ofu
latu mozerēt senex ne in manus filie fui mox
victoris irueret. **S**i em̄ ad hoc eū dij eoz
non iauerūt nō parū est q̄ fatent̄ etiam nō p̄
picijs dijs suis posse accidē hoī istam t̄pales
quā nimis diligūt tātā felicitatē. et posse eti
am hoīes sicut fuit marius. salute virib⁹. opi
bus. honorib⁹. dignitate. lōgeuitate. cumu
lari et p̄fui dijs iratis. posse etiā hoīes sicut
fuit regulus captiuitate. seruitute. iopia. vi
gilijs. dolorib⁹ exercuari et emori dijs ami
cis. **Q**uod si ita eē ocedūt. opendio nihil eos
p̄desse. et coli sup̄fluo ofitent̄. **N**am si virtu
tibus animi et p̄bitate vite. c⁹ p̄mīa p⁹ mox
tem sperādā sunt. magis otraria vt p̄p̄s di
sceret institerūt. si nihil etiā in hijs trāseunt
bus et t̄pali bus bonis. vt eis quos oderūt no
cent. vel eis quos diligūt p̄sunt. vt qd̄ colū
tur vt qd̄ tāto studio colendi re q̄runē. **C**ur
laborosis tristibusqz t̄pibus tanqz offēsi ab
cesserint murmurat. et p̄pterea xp̄iana reli
gio quicūqz indignissimis ledit̄. **S**i autē hnt̄
in hijs rebus vel b̄ficij vel maleficij p̄tatem.
cur in eis adfuerūt pessimo viro mario. et op
timo regulo defuerūt. **A**n ex hoc ip̄i intelli
guntur iniustissimi et pessimi. **N**ō si p̄p̄ea ma
gis timēdi et colendi putant. neqz h̄ putent̄
¶ **N**eqz em̄ minus eos inueniēt regulus coluisse
qz marius. **N**ec iō vita pessima eligēda vide
atur. qz magis mario qz regulo dij fauisse ex
stimant̄. **M**etellus ei romanoꝝ laudatissim⁹
q̄ habuit quinque filios ofulares etiā verū t̄pa
lium felix fuit. et catelina pessimus oppressus
inopia et in bello sui sceleris p̄strat⁹ infelix et
verissima atqz certissima felicitate p̄pollēt bo
ni deum colentes. a quo solo offerri pōt. **I**lla
igit̄ republicā malis morib⁹ cuz p̄iret. nihil
dij eoz p̄ dirigēdis vel corrigēdis egerēt
morib⁹ ne p̄iret. imo deprauādis et corrigen
dis addiderūt morib⁹ vt p̄iret. **N**ec se bono

fingūt. q̄ velut offēsi ciuū im q̄tate discesse
 rint. Proius ibi erant. p̄dunt. quincunē. nec
 subuenire p̄cipiēdo. nec latere tacendo potue
 rūt. **M**itto q̄ mari? a miserātib? miturnen
 sibus maricidē in luco ei? omendat? est. vt
 ei oia p̄sparent. et ex summa despatōe reuer
 sus incolumis in vr̄tem duxit crudelē crudel
 exercitū. **V**bi q̄z cruēta q̄ inciuilis. hostiliq̄z
 immanior eius victōria fuerit. eos qui sc̄p̄se
 runt legāt qui volūt. **S**ed hoc q̄d dixi omis
 to nec marice nescio cui tribuo marij sangui
 neam felicitatē. sed occulte poti? p̄uidētie
 dei ad istoz ora claudēda eosq̄ ab erroribz
 liberādos. qui non studijs agūt s̄z bec prudē
 ter aduertūt. q̄z etsi ali q̄d in his rebus dmo
 nes p̄nt. t̄m̄ possunt quātū secreto oipotētis
 arbitrio p̄mittunt. ne magnip̄dam? terrena
 rum felicitatē que sicut mario malis etiā ple
 rumq̄ ocedit. nec eam rursus quasi malam az
 bitremur. cum ea multos etiā p̄ios ac bonos
 vniū veri dei cultores. inuisis demonibz p̄
 polluisse videam? . nec eosdē immū distimos
 spūs. vel p̄pter hec ip̄a bona mala ve terrena
 p̄piciādos aut timēdos existimem? . q̄z sicut
 ip̄i mali hoies in terra. sic etiā illi nō oia que
 volunt facere p̄nt. nisi quātū illi? ordinatione
 finit? e? plene iudiciū nō ophēdit iuste nemo
 rep̄hēdit.

Ca. xxij.

Silla certe ip̄e. e? tempa talia fuerit
 vt supiora. quoz vindex esse vidba
 tur illi? opatōe q̄rerent. cum p̄mum
 ad vr̄te ora mariū castra mouisset adeole ta
 exta immolāti fuisse scribit liui? . vt custodiē
 se postumi? aruspex voluerit. capitis suppli
 cium subitur? . nisi ea que in aio filla h̄et dijs
 iuuatib? impleuisset. **E**cce nō discesserāt adi
 tis arisq̄z relictis dij q̄n de rerū euentu p̄dice
 bant. nihilq̄z de ip̄ius fille correctōe curabāt
Promitēbāt p̄sagādo felicitatē magnan.
 nec malā cupiditatē minādo frangebāt. **D**e
 inde cum eēt in asia. bellū mitridaticū gerens
 p̄luciu ticiū ei mādātum est a ioue. q̄ eēt mi
 tridatē supatur? . **E**t factū est. ac postea mo
 lienti redire in vr̄tem et suas amicorūq̄z inu
 rias ciuili sanguie vlcisci. itez mādātū ē ab
 eodem ioue p̄ militē quēdā legiōnis sexte p̄
 us se de mitridate p̄nunciāse victoriā. t̄ tunc
 p̄mittere daturus se p̄tatem qua recuperet
 ab inimicis rēpublicā non sine multo sangui
 ne. **T**ū p̄cōratul filla que forma militi visa fu
 erit cum ille indicasset eam recordat? est q̄m
 p̄us ab illo audierat. qui de mitridatica vic
 toria ab eodem mādātā ptulerat. **Q**uid h̄ re
 sponderi pōt quare dij curauerūt velut fel
 icia ista nūciare. et nullus eoz curauerat fillā
 mouēdo corrigere. mala tanta facturū scele

tis armis ciuilibz. quali nō fedaret sed au
 ferret oino rempublicā. **R**empe intelligūtuz
 demones sicut sepe dixi notūq̄ nobis est in li
 teris sacris resq̄ ip̄e satis indicāt negociū su
 um agere. vt p̄ dijs habeant vt colant. vt ea
 illis exhibeant. quibus hij q̄ exhibēt sociati.
 vnam pessimā causam eū eis habeāt in iudicō
 dei. **D**einde cum venisset tarentuz filla. atq̄z
 ibi sacrificasset. vidit in capite vitulini ieco
 ris similitudinem corone auree. **T**ūc postumi?
 aruspex ille r̄ndit p̄claram ei significari vic
 toriam. iussitq̄z vt extis illis solus vesceretur
Postea puo interuallo serus? cuiusdā lucij pō
 tij vaticinādo clamauit. **A** bellona nūcius ve
 nio. victōria tua est filla. **D**einde adiecit. ar
 surum esse capitoliū. **H**oc cū dixisset. otmuo
 egressus e castris postera die octarioz reuer
 sus est. et capitoliū arfisse clamauit. **A**rferat
 aut reuera capitoliū q̄ quidē demoni et p̄ui
 dere facile fuit. et celerrime nūciare. **Q**uid sa
 ne m̄tēde quod ad cām maxime p̄tinet sub q̄
 libus dijs eē cupiāt qui blasphemāt saluato
 rem. volūtares fidelitū a dñatu demonū libe
 rātem. **C**lamauit homo vaticinādo. victōria
 tua est filla. **A**tq̄z vt id dno spū clamasse cre
 dere. nūciauit etiā ali q̄d et p̄pe futurum. et
 mox factū vnde lōge aberat p̄ quem ille spūs
 loquebat. nō t̄m̄ clamauit ab sceleribz? paree
 filla. que illic victōriā horrēda omisit. cui co
 rona aurea ip̄i? victōrie illustissimū signuz
 in vitulino iecore apparuit. **Q**ualia signa dij
 iusti dare solerēt ac nō demōes impij. p̄fecto
 illis extis nepharia poti? atq̄z ip̄i fille graui
 ter noxia mala futura mōstraret. **N**eq̄z emz
 eius dignitati t̄m̄ p̄fuit illa victōria quātum
 nocuit cupiditati. qua factū est vt imodera
 tius inhyans et sc̄dis rebus elat? ac p̄cipita
 tus magis ip̄e periret moribz? q̄z inimicos in
 cor pibus p̄dere. **N**ec illi dij vere tristia ve
 req̄z lugēda non extis. non angurijs. nō cuius
 q̄ somnio vel vaticinio p̄nunciabāt. magis ei
 timebāt ne corrigeret q̄z ne vincētuz. imo
 satis agebāt vt victor ciuū glisus vict? at
 q̄z captiuus nephādis vicjs. et p̄ hec ip̄is eē
 demonibus multo obstrictius subderet

Ca. xxv.

Illinc vo q̄s nō intelligat. q̄s nō vide
 at. nisi q̄ t̄les deos imitari magis eli
 git. q̄z dina grā ab eoz societate se
 parari. quā t̄m̄ moliant maligni isti spūs exē
 plo suo velut dinam auctem p̄bere sceleribz?
 q̄ etiā in quadā cāpanie lata planicie ubi nō
 multo post ciuiles acies nephario p̄lio confli
 xerunt. ip̄i inter se p̄us pugnare visi sūt. **N**ā
 q̄z ibi auditi sunt p̄mū ingētes fragores mox
 q̄z multi se vidisse nunciāru p̄ aliquot dies

duas acies p̄iari. que pugna vbi destitit. ve
 stigia q̄z velut hoim et equoz q̄nta de illa offi
 c̄oē exp̄mi poter̄t inueniēt. Si ḡ veraciter
 inter se numia p̄ugnauerūt. iā bella ciuilia ex
 cusant̄ hūana. Cōsiderēt t̄n q̄ sit talū deoz
 vel malicia vel miseria. Si at̄ se pugnas se
 xerūt. q̄d aliud egerūt n̄ ut sibi romani bellā
 do ciuiliē tāq̄ deoz. exēplo nullū nephas ad/
 mittē vidēretur. Jam em̄ ceperāt bella ciuī
 lia. et aliq̄t nephātoz p̄ioz strages execrā
 de p̄cesserant. Jam multos mouerat q̄ miles
 q̄dam dum occiso spolia deē abere et fr̄ez nu
 dato cadauere agnouit. ac de testat̄ bella ci
 uilia sc̄ip̄m sibi p̄mens fr̄aterno corpore adiu
 xit. Ut ergo hui⁹ tanti mali mime tedret. s̄z
 armoz scelestoz magis magisq̄ ardore cre
 sceret. mox h̄j demones quos illi dos putāt
 et colēdos et venerādos arbitran̄t̄ in se pu
 gnantes hoibus apparere voluerūt. Ne imi
 tari tales pugnas ciuicia trepidaret affectō
 sed poti⁹ humnā scelus d̄no excusaret̄ exē
 plo. Hac astiua maligni sp̄s etiam ludos v̄i
 multa iam dixi scenicos sibi dicari sacrariq̄z
 iusserunt. vbi tanta deoz flagicia theatricif
 c̄aticis atq̄ fabularū actōib⁹ celebrata sūt
 vt quisq̄s eos talia fecisse crederet. et q̄s quis
 non crederet. sed t̄n illos libētissime sibi talia
 exhiberi cerneret. secur⁹ imitariē. Ne q̄s ita
 q̄ existimaret in deos ouicia poti⁹ q̄z eis di
 gnum aliq̄d scriptitasse. vbi cūq̄ illos inter se
 pugnasse poete omemorant ip̄i ad deci
 piendos hoies poetaz carmina firmauerūt
 pugnas vicz suas non solū p̄ scenicos in thea
 tro. verū etiam p̄ sc̄ip̄os in cāpo hūanis ocu
 lis exhibētes. Nec dicere op̄uli sum⁹ q̄m pel
 limis morib⁹ ciuīū romanā rēpublicā iā at̄ a
 pditā fuisse. nullaq̄ remāssisse antē aduētū
 d̄ni nostri hiesu xp̄i. auctozes eoz dicez scri
 bere mime dubitarūt. Quā pditionē d̄ijs su
 is non imputāt. qui mala trāstoria q̄bus ma
 li siue inuoluant̄ siue inuadāt perēūt et in qui
 bus boni siue viuāt siue moriant̄ p̄ire nō p̄nt.
 xp̄o n̄o imputāt. cum xp̄s noster tāta fr̄e que
 ter p̄ morib⁹ optimis p̄cepta oīra perditos
 mores. d̄ij vero ip̄oz nullis talib⁹ p̄ceptis e
 gerint aliquid cum suo cultore populo p̄ illa
 rēpublica ne p̄iret. imo eosdē mores velut su
 is exēplis auctoritate noxia corrupēdo ege
 rint poti⁹ vt p̄iret. Quam nō iō tunc pisse q̄f
 q̄ vt arbitroz iam dicere audebit. qz discesse
 re omēs aditis arisq̄z reliq̄isq̄z d̄ij velut ami
 c̄i virtutib⁹ cum vicijz hoim offenderent. qz
 tot̄ signis extoz augurioz varicinioz q̄b⁹
 se tanq̄ p̄cios futuroz ū adiutoz sc̄q̄ p̄io: um
 iactare et omē dare gestiebāt. oim̄ cum fuisse
 p̄ntes. Qui si vere absc̄lissent. miti⁹ romani

in bella ciuilia suis cupiditatib⁹ q̄z illoz isti
 gatōib⁹ exarissent. **Ca. xxvj.**

Que cum ita sint. euz palā apteqz tur
 pitudines crudelitatis mixte nimis
 um opprobria et crimina siue pdita si
 ue off̄cta ip̄is exposcētib⁹ et nisi fierēt irascē
 tibus et iam certis et statutis solēmitatibus
 ofsecrata illis r̄ dicata claruerūt atqz ad oīz
 oculos vt imitāda p̄ponerēt̄ spectāda p̄ces
 ferunt. quid est q̄ ijdem ip̄i demones qui se
 huiusmodi voluptatib⁹ immūdos eē sp̄s
 ofitent̄. qui suis flagicijs et facinorib⁹ siue in
 dicatis siue simulatis eozūqz sibi celebratōne
 petita ab impudētib⁹ extozta. a pudētibus
 auctozes se vite scelestē immūdeqz testātur
 phibent̄ t̄n in abditis suis secretisqz penēt̄ bi
 libus dare quedā tōna p̄cepta de morib⁹ qz
 busdā velut electis sacratis suis. Ad si ita est
 hoc ip̄o callidior aduertēda est et oim̄ cēda
 malicia sp̄ituū noxiorū. Tanta em̄ vis ē p̄
 bitatis et castitatis. vt ois vel pene ois eius
 laude moueat̄ humana natura. nec vsqz ad o
 sit turpitudine viciosa ut totū amittat sensū
 honestatis. Proinde malignitas demonū n̄
 si alicubi se queadmodū scriptū in n̄is litēis
 nouim⁹ et anfiguret in angelos lucis. nō im
 plet negociuz decēptōnis. Foris itaqz p̄lis
 celeberrimo strepitu impietas impura circū
 sonat. et int⁹ paucis castitas simulata vix so
 nat. Diebent̄ p̄p̄tula pudendis. et secreta
 laudandis decus latet. et debet̄ p̄tz. Quod
 malū gerit̄ omnes ouocat spectatores quod
 bonū d̄z. vix aliquos inuenit auditores tāq̄m
 honesta erubescēda sint et inhonestā gloriā
 da. Sed vbi hoc nisi in demonū templis vbi
 nisi in fallacie diuersoz. Illud em̄ fit vt ho
 nestiores q̄ pauci sunt capiānt̄. hoc autēz ne
 plures qui sunt turpissimi corrigant̄. Vbi et
 quādo sacrati celestis audiebāt castitatis p̄
 cepta nescim⁹. An ip̄m t̄n delub̄ū vbi simu
 lacrum illud locatū aspiciēbam⁹. vniūc̄i vn
 diqz ofluētes. et q̄sqz vbi poterat stātea. lu
 dos qui agebant̄ mēt̄issimi spectābam⁹. in
 tuentes alternāte aspectu hinc meretriciam
 pompā illinc virginē deā. illam supplicif̄ ad o
 rari. ante illā turpia celebrari. Non ibi pudis
 bundos mimos nullā verecūdiore scēmā vi
 dimus. cūctā obscenitatis implebant̄ officia
 Sciebāt̄ virginali numini q̄d placēt̄. et exhi
 bebatur quod de tēplo domū matrona docti
 oz reportaret. Non nulle pudētiōres auerte
 bant facie ab impuris morib⁹ scenicoz. et
 artem flagicij furtiua intēcōe discēbāt. Ho
 bus nanqz verecūdabātur ne auderēt impu
 dicos gestus ore libero cernere. sed m̄to mi
 nus audebāt sacra et q̄z venerabātur casto

corde dānare. Hoc tamē palam discendum
 p̄tebat in tēplo. ad quod p̄petrādū salteꝛ se
 cretū querebat in domo. Mirū nīmū si vllus
 sibi erat pudor mortaliū. q̄ hūana flagicia n̄
 libere hoīes ommitterent. que apud eos etiam
 religiose discerēt. iratos h̄turi nisi etiā exhi
 beri curaret. Quis em̄ aliꝛ spūs occulto istin
 ctu neq̄ssimas agitās mētes et instat facien
 dis adulterijs. et pascit factis. nisi q̄ etiam sa
 cris talibꝛ oblectat. osti tuēs in tēplis simula
 cra demonū amās in ludis simulacra vicioꝝ
 susurrās in occulto verba iusticie ad decipiē
 dos etiam paucos bonos. frequētans in aper
 to inuit amēra neq̄cie. ad possidēdos in nūe /
 rabiles malos

Ca. xxvij

Utr̄ grauis et p̄hs tertullius. edil fu
 turus. clamabat in auribꝛ ciuitatis.
 inter cetera sui mḡtatus officia. sibi
 floꝝ amirēm ludozꝛ celebritate placādaz. q̄
 ludi tanto deuotiꝛ quāto turpiꝛ celebrari so
 lent. Dicit in alio loco iam osul in extremis pe
 riculis ciuitatis et ludos p̄ deceꝛ dies factos
 neqꝛ rem vllā q̄ ad placādōs deos p̄tineret p̄
 terminam quasi nō satiꝛerat tales deos irri
 tare tempantia q̄ placare luxuria. Et eos ho
 nestate etiā ad inimiciā puocare. q̄ tāta
 deformitate lenire. Neqꝛ em̄ grauiꝛ fuerant
 quālibet crudelissima imanitate nocituri ho
 mines p̄pter quos placabant. q̄ nocebāt ip̄
 si cum viciōsitate fedissima placarent. Quan
 do q̄dem vt auerteret qd̄ metuebat ab hoste
 in cor p̄ibus. eo mō dij sciliabant. quo virtus
 detellaret in mētibus. qui non opponerentur
 defensores oppugnatōibꝛ memū nisi p̄us si
 erent expugnatōes bonozꝛ moꝝ. Hāc taliū
 numinū placatōnem petulātissimā. impurissi
 mam. impudētissimā. neq̄ssimā. imūdistissimam
 cꝛ audaces laudanda romane virtutis imo
 les honore puauit. tribu amouit. agnouit tur
 pes. fecit infames. hāc iniquā pudēdā vēqꝛ
 religioni auersandā et derestandā talium nu
 minū placatōnem has fabulas in deos illice
 brosas atqꝛ etiofas hec ignominiosa deozꝛ
 facta vel scelerate turpitiqꝛ om̄ssa. vel scele
 ratius turpiusqꝛ ofiēt a oculis et auribꝛ publi
 cis ciuitas tota discebat. hec om̄ssa numibꝛ
 placere cernebat. et iō nō solū illis exhibēda
 sed sibi q̄ imitāda credebāt. nō illud nescio
 quid velut bonū et honestū q̄ tam paucis et
 tam occulte dicebat. si tñ dicebat. vt magis
 ne innotesceret q̄ ne si fieret timere.

Ca. xxviii.

Histaz imūdistimarū potestātū tar
 tareo iugo ꝛ societate penali erui p̄
 xpi nomē homines et in lucē saluter rime pietas
 ab illa p̄nitioissime impietatis nocte trās

ferri querunt. et murmurāt iniquē et ingrati ꝛ
 illo nephario spū altiꝛ obstrictiusqꝛ oppressi.
 qꝛ p̄si ofluūt ad eccias casta celebritate. ho
 nestā vtriusqꝛ sexus discretōe. vbi audiant.
 q̄s bene h̄ ad tēpus viuere dēant vt post hāc
 vitam beate sempꝛ viuere mereant. vbi san
 ctā septura iusticieqꝛ doctrīna de supioꝛe lo
 co in ospectu oim̄ p̄sonate et q̄ faciūt audiāt
 ad p̄miū. et q̄ non faciūt audiāt ad iudicium
 Quo et si veniūt q̄dam taliū p̄ceptozꝛ irriso
 res. omnis eozꝛ petulātia aut repētina muta
 tione deponit. aut timore vel pudore op̄mit
 Nihil em̄ cis turpe ac flagitiosū spectādum
 imitādūqꝛ p̄ponit vbi veri dei aut p̄cepta in
 finuantur. aut miracula narrantur. aur dona
 laudant. a bificia postulant

Ca. xxix

Nec potiꝛ occupisce o imoles romana
 laudabil. o p̄genies regulozꝛ. sceuo
 larū. scipionū. fabricioꝛ. hec potiꝛ
 occupisce. Hec ab illa turpissima vanitate et
 fallacissima demonum malignitate discerne
 Si q̄d in te laudabile naturalit̄ eminet. non
 nisi vera pietate purgat atqꝛ pficitur. ipiel
 tate aut dispiditur et punitur. Nūc iaz elige
 q̄d seq̄ris. vt nō in te sed in deo vero sine vllō
 errore lauderis. Tūc em̄ tibi gl̄ia popularis
 affuit. sꝛ occulto iudicio dine puidētē vera
 religio quā eligeres defuit. Exp̄giscē dies ē
 sicut exp̄cta es in q̄busdā. de quozꝛ virtute
 p̄fecta et fide vera etiā passionibꝛ gl̄iamur q̄
 vltqꝛ quazꝛ aduersus p̄ates inimicissimas cō
 fligētes. easqꝛ fortit̄ moriēdo vincentes san
 guine nobis hāc p̄iam pepere suo. Ad quā
 p̄iam te inuitamꝛ et exortamꝛ vt eiꝛ adici
 aris nūero ciuiū. cꝛ quodamō asilū est vera re
 missio peccatorū. Nō audias degeneres tu
 os xpo xp̄ianisue detrahentes et accusantes
 velut tpa mala. cū grant tpa q̄bꝛ nō sit q̄eta
 vita sed potiꝛ secreta neq̄cia. Hec tibi nunqꝛ
 nec p̄ terrena patria placuerūt. Nūc iā cele
 stem arripe p̄ qua minimū laborabis. et in ea
 veraciter sempꝛ regnabis. Illic ei tibi non
 vestalis foꝛ. nō lapis capitoliꝛ. sꝛ deꝛ vnus
 et verꝛ. Nec metas rerū nec tpa ponit. impe
 riuꝛ sine fine dabit. Noli deos falsos fallaceꝛ
 qꝛ requirere. abijce potiꝛ atqꝛ cōtemne i ve
 ram emicans libertatem. Non sunt dij. mali
 gni sunt spiritus. quibus eterna tua felicitas
 pena est. Non tam iuno troianis a quibꝛ car
 nalem originem ducis arces videtur inuidis
 se romanas. quam isti demones quos adhuc
 dees putas. omni generi hominum sedes in
 uident sempiternas. Et tu ipsa non parua ex
 parte de talibus spiritibus iudicasti. quādo
 ludis eos placasti. et per quos homines eof
 dem ludos fecisti. infames esse voluisti.

Patere asseri libere atē tuā aduersos imūdos
 spūs. q̄ tuīs ceruicib⁹ imposuerāt. sacrādas
 sibi et celebrādam ignominia suā. **A**uctores
 criminū dīnorū remouisti ab honozib⁹ tuīs
 supplica deo vtro vt a te remoueat illos deos
 q̄ delectant crimib⁹ suis seu veris qd̄ ignomi
 nosissimū est. seu falsis qd̄ maliciosissimū est.
Bene q̄ tua spē hīstrionib⁹ et scenicis soci
 et atē ciuitatis patere nolūisti. euigila pleni
 us. nullo mō hīs artib⁹ placatur dīna maie
 stas. quib⁹ humana dignitas inq̄nat. **Q**uo
 igit pacto deos qui talib⁹ delectant obsequi
 haberi putas in numero sanctoz celestīū po
 testatū. cum hoies p quos eadē agunt obse
 quia non putasti habēdos in nūero qualium
 cunq; ciuiū romanoz. **I**ncōpabilit supna ē
 ciuitas clarior. vbi victozia veritas. vbi dig
 nitas sanctitas. vbi pax felicitas. ubi vita et
 nitas. **M**ultomin⁹ habet in sua societate tales
 deos. si tu in tua tales hoies habere erubuisti
Promde si ad beatā puenire desideras ciui
 tatem. deuita demonū societatem. **I**ndigne
 ab honestis colunt. q̄ p turpes placant. **S**ic
 isti a tua societate remouent purgatoe xp̄i
 ana. quō illi a tua dignitate remoti sunt no
 tatoe censoria. **D**e bonis aut carnalib⁹ q̄bus
 solis mali pstrui volūt. et de malis carnalibus
 que sola ppeti nolūt q̄ neq; in hīs hēant qm
 putant habere isti demones pātem. quāq̄m
 si haberēt deberent potius et iā istā otēnere
 q̄ ppter ista illos colere. et eos colēdo ad illa
 que nobis inuidēt puenire non posse. **T**amē
 nec in istis eos hoc valere qd̄ hī putāt q̄ p
 ter hec eos coli optere otēdūt. **D**einceps vī
 debim⁹. vt hic sit h⁹ volūis modus.

ExPLICIT LIBER SECUNDUS.
INCIPIT CAPTA LIBRI TERCIJ

De aduersitatib⁹ quas soli mali metuūt. et
 quas semp passus ē mūd⁹ cū deos colēt. .i.
An dij q̄ et a romanis et a grecis similib⁹ cole
 bantur cās habuerūt quib⁹ illud paterētur
 excidium .ii.
Non potuisse deos paridis adulterio ad vī
 dictam moueri quod inter ipos traditur fre
 quentatum .iii.
De sentētia varronis q̄ vtile eē dixit vt se ho
 mines dijs genitos mentiant .iiii.
Nō pbari q̄ dī adulteriū paridis punierūt
 qd̄ in romulū mīe nō vlti sunt v
De fratri cidio romulū quod dij non vīdica
 runt .vj.
De euerfione plij q̄ dux marij simbraja exci
 dit .vij.
An debuerit dij pliacis roma omitti .viii.

An illā paces que sub nume regno fuit deos
 pstitisse credendum sit ix
An optādū fuit q̄ tanta belloz rabie roma
 nū augeret impiū cū eo studio quo s̄b numā
 auctū est et q̄etū eē potuisset tutū x.
De simulacro cum amī apollis c⁹ flet⁹ credi
 tus est cladē grecoz q̄b⁹ opitulari nō potat
 indicasse xi
Quātos sibi deos romani pter ostēdem nume
 adiecerant. quozum eos numerositas nichil
 adiuuerit .xii.
Quo iure quo federe romani obtinuerē pma
 oīugia .xiii.
De impietate belli qd̄ albanis romani metu
 lerunt. et de victozia dominādī libidine ad
 epta .xiiii.
Qualis romanoz regum vita atq; exitus
 fuerit xv.
De p̄mis apud romanos osulib⁹ quoz alē al
 terum patriā repulit moxq; ip̄e p⁹ atrocissī
 ma patricidia a vulnerato hoste vulneratus
 interijt .xvi.
Post mītia osulatis impij q̄b⁹ malis vexata
 fuerit romana respública dijs nō opitulanti
 bus quos colebāt .xvii.
Quāte clades romanos sub bellis punicis tri
 uerit frustra deoz p̄sidijs expectatis .xviii.
De afflictōe belli punici sc̄di q̄ vires vtriusq;
 ptis osumpte sunt .xix.
De exitio sagūtinoz q̄b⁹ ppter romanoz
 amicicioz p̄ntibus dij romani auxiliū non
 tulerunt .xx.
Quā ingrata fuerit romana ciuitas scipioni
 liberatori suo et in q̄bus morib⁹ egerit q̄ eā
 saluti⁹ optimā fuisse describit .xxi.
De mitridatis edicto q̄ oēs ciues romanos
 q̄ mē a hā inuenirent iussit occidi .xxii.
De infiozib⁹ malis q̄b⁹ romana respública ex
 agitata ē pcedente p̄digio qd̄ in rabie oim
 aiāliū q̄ hoib⁹ fūit fuit .xxiii.
De discordia ciuili quā grecie se dītoes exci
 tauerunt .xxiiii.
De ede ocordie ex senat⁹ osulto in loco sedi
 onum et cedū odita .xxv.
De diuersis generib⁹ belli q̄ p⁹ oditā edē cō
 cordie sunt secuta .xxvi.
De bello ciuili mariano atq; sillano .xxvii.
Qualis fuerit sillana victozia vīdex maria
 ne crudelitatis .xxviii.
De opatōe gothice irruptōis cū eis cladi⁹
 q̄s romani vel a gallis vel a bellozū ciuiliū au
 ctozib⁹ excerpunt .xxix.
De onexione belloz q̄ aduētū xp̄i p̄sima q̄ g
 uiffima p̄cellerūt .xxx.
Quā impudentē p̄ntia icomoda xp̄o impūet
 qui deos colere non sinunt cum tante clades